

Monogamie vznikla kvůli dědictví, ne kvůli stabilitě společnosti, zjistili vědci z Jihočeské univerzity

25.2.2026 - | Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Proč se v některých společnostech prosadilo monogamní manželství, přestože většina lidských kultur historicky umožňovala polygynii? Nová mezinárodní studie vedená vědci z Přírodovědecké fakulty Jihočeské univerzity ukazuje, že hlavním důvodem nebyla snaha o omezení násilí či zvýšení společenské stability, ale soupeření o dědičný majetek - zejména o zemědělskou půdu.

Antropologická data ukazují, že víc než 80 % historicky doložených lidských společností polygynii umožňovalo. Častěji se vyskytuje tam, kde existují výrazné rozdíly mezi muži, pokud jde o zdraví, bohatství a sociální postavení. Předchozí výzkumy naznačují, že v globálním měřítku jsou tyto rozdíly způsobeny především výskytem infekčních onemocnění a mírou násilí ve společnosti. V takových podmínkách může být pro ženy výhodnější žít v polygynním manželství – tedy sdílet partnera, který je zdravý, bohatý a schopný zajistit ženám i dětem ochranu a materiální zabezpečení.

O to záhadnější je, proč relativně malá část společností – a často právě ty nejbohatší, nejkomplexnější a vyznačující se nejvyšší mírou sociální nerovnosti – prosadila monogamii jako zákonem vynucovanou normou.

Dosavadní debata nabízela dvě hlavní vysvětlení tohoto paradoxu. Podle první teorie měla monogamie snižovat počet nezadaných mužů, omezovat násilí a posilovat spolupráci, čímž zvyšovala stabilitu společností. Druhá teorie se soustředí na rodiny a dědictví: s rozvojem zemědělství a úbytkem volné půdy se majetek stal zdrojem, který ztrácí hodnotu, pokud je rozdělován mezi mnoho manželek a dědiců.

Vědci z Jihočeské univerzity spolu s kolegy z Velké Británie a Švýcarska tyto dvě teorie vůbec poprvé systematicky porovnali pomocí globálních etnografických dat. Pomocí kauzálních modelů a bayesovských fylogenetických analýz analyzovali soubor téměř 200 společností z různých částí světa – od lovecko-sběračských skupin až po historické státní útvary.

„Obě tyto teorie jsou intuitivně srozumitelné a často zaznívají v diskusích o původu a významu instituce manželství. Vycházejí však převážně z historické reality evropských společností, což je pochopitelné, protože monogamie se v Evropě rozšířila už v dávných dobách. Zároveň ale víme, že monogamie vznikala opakovaně v různých částech světa mimo indoevropský kulturní okruh,“ vysvětluje vedoucí autor studie Pavel Duda z Přírodovědecké fakulty Jihočeské univerzity.

Výsledky ukazují, že monogamie je napříč společnostmi silně spojena s privatizací půdy a s ekologickými faktory, které činí půdu vzácnou. Naopak předpokládané společenské přínosy monogamie – snížení násilí či posílení spolupráce – se v datech systematicky nepotvrdily. Studie, publikovaná v časopise Proceedings of the National Academy of Sciences (PNAS), tak naznačuje, že monogamie jako společenská norma vznikala opakovaně jako adaptace na problémy dědictví a mezigeneračního soupeření o omezené zdroje, nikoli primárně jako nástroj stabilizace společnosti.

<https://www.jcu.cz/cz/univerzita/aktualne/monogamie-vznikla-kvuli-dedictvi-ne-kvuli-stabilite-spolecnosti-zjistili-vedci-z-jihoceske-univerzity>